

NÁVRHY OPATRENÍ PRE MIMOVLÁDNE NEZISKOVÉ ORGANIZÁCIE V KONTEXTE KORONA-KRÍZY

(PRACOVNÝ MATERIÁL NA PRIPOMIENKOVANIE)

Za Koordinačný krízový štáb neziskového sektora spracovali:
Boris Strečanský a Katarína Batková

Na príprave podkladových materiálov a diskusiách sa podieľali: *Filip Vagač, Marcel Zajac, Andrea Cocherová, Peter Haňdiak, Milica Danková, Andrej Schulcz a viacerí členovia pracovných skupín KKŠNS.*

V Bratislave, dňa 13.05.2020

KOORDINAČNÝ KRÍZOVÝ ŠTÁB NEZISKOVÉHO SEKTORA

email: krizovystabns@gmail.com

fb.com/krizovystabneziskovehosektora

Obsah

1. Úvod	3
2. Čo môže štát pre tretí sektor urobiť?	4
2.1. Návrhy opatrení – priama podpora z verejných zdrojov	5
2.2. Návrhy opatrení – nepriama podpora z verejných zdrojov	7
2.3. Návrhy systémových opatrení – priama podpora z verejných zdrojov.....	7
2.4. Návrhy systémových opatrení – nepriama podpora z verejných zdrojov.....	8
2.5. Ďalšie opatrenia	9
3. COVID-19 a príspevok tretieho sektora	10
4. Čo iné ponúka tretí sektor Slovensku vo všeobecnosti?	11
5. Čo iné môže štát pre tretí sektor urobiť? Prejavenie vôle k ozdraveniu vzt'ahu z makro-pohľadu.	12
6. Ekonomika tretieho sektora	13
PRÍLOHA – PODKLADY K ANALÝZE EKONOMICKO-FINANČNÝCH DOPADOV PANDÉMIE COVID-19 NA TRETÍ SEKTOR	14
SCENÁR 1: ZNÍŽENIE HDP SLOVENSKA O 5%.....	15
SCENÁR 2: ZNÍŽENIE HDP SLOVENSKA O 10%.....	16

1. Úvod

Tretí sektor (mimovládny / neziskový / občiansky / pomáhajúci sektor) je nositeľom zmeny.

Otvára témy a verejnú diskusiu. Vnáša do verejného života **hodnoty**. Propaguje pozitívne sociálne vzory a hodnoty **prosociálneho správania**, čím **posilňuje odolnosť spoločnosti aj voči krízovým situáciám**. Tretí sektor obsahuje **expertízu** aj **aktivizmus**. Prepája know-how cez siete, ktoré sú štátu neprístupné. Je **flexibilný** a reaguje na nové potreby rýchlejšie a **citlivejšie** ako verejný sektor. **Prináša sociálne inovácie** a ponúka ich verejnej sfére. V rýchlo meniacich sa podmienkach dokáže rýchlo reagovať, čoho dôkazom sú aktivity počas korona-krízy u nás.

Tretí sektor a občianska spoločnosť je autonómny priestor s vyše 20 tisíc aktívnymi organizáciami vlastnými zámermi a aktivitami, ktoré prinášajú pre spoločnosť osov, prospech a verejné blaho v podobe silnejšej demokracie a lepšej kvalite života ako aj v priestore na sebayjadrenie a rozvoj, ktorý si určujú ľudia sami v komunitách v spolupráci s ostatnými aktérmi. Je to priestor s takmer 200 tisíc dobrovoľníkmi a vyše 40 tisíc zamestnancami, z ktorých mnohí pracujú mimo trvalého pracovného pomeru.

Tretí sektor **nemá kapacity na plošné pokrytie** rôznych oblastí verejných služieb, ale v niektorých oblastiach ich poskytuje vysoko profesionálne a ľudsky a spravidla **dopĺňa verejný a komerčný sektor**. Niekedy aj nahrádza verejný sektor v oblastiach, na ktoré verejné rozpočty nestačia. Zároveň ponúka služby a realizuje aktivity v oblastiach verejného a vzájomno-prospešného záujmu, kde verejný či komerčný sektor nie sú zo svojej podstaty aktívne.

Vzťah štátu a tretieho sektora na Slovensku **dlhodobo stagnuje a je neuspokojujúci**. Od nepriateľského postoja v podobe vyjadrení viacerých vládnych predstaviteľov v minulom období na adresu mimovládnych organizácií a občianskych iniciatív po postoj, ktorý sa obmedzuje len na hodnotenie ekonomickej alebo politickej **užitočnosti** výkonov neziskových organizácií pre potreby štátu. O partnerskom rovnocennom vzťahu sa dnes nedá hovoriť. **Nová vláda otvára príležitosť pre ozdravenie tohto vzťahu a nedávno prijaté Programové vyhlásenie naznačuje túto ambíciu.**

Korona kríza vytvorila špecifický kontext, ktorý bude mať negatívne ekonomické dopady na tretí sektor. Nižšie uvedený je návrh súboru opatrení reagujúcich priamo na dopady na mimovládne neziskové organizácie spôsobené výnimočným stavom, ako aj na očakávané dopady ekonomického poklesu a tiež aj návrhy systémových opatrení, ktoré sú dlhodobo neriešené. Tieto návrhy sú prekladané na diskusiu s predstaviteľmi štátu.

2. Čo môže štát pre tretí sektor urobiť?

Predpokladom tohto dokumentu je, že štát považuje mimovládne neziskové organizácie a občianske iniciatívy za hodnotnú súčasť našej spoločnosti, čo potvrdila vláda vo svojom nedávno prijatom Programovom vyhlásení.

Mnohé organizácie sa ocitli v situácii, kedy na jednej strane plnia nezastupiteľnú úlohu v pomoci spoločnosti, na druhej strane výpadok finančných príjmov ohrozuje ich ďalšiu existenciu. Už dnes je zrejmé, že súčasná situácia a očakávaný ekonomický prepád na úrovni -10% HDP v r. 2020 bude mať negatívny dopad ako na asignáciu 2% dane, tak aj na výpadok príjmov – darov FO a PO zo súkromného sektora.

Očakávaný výpadok príjmov neziskového sektora z dôvodu koronakrízy sa pri 10% poklese HDP dá očakávať na úrovni **70-80 mil. EUR v r. 2021** z čoho cca 34 mil. EUR predstavuje výpadok z asignácie PO a FO, a cca 22 mil. EUR výpadok z darov PO a FO. Zvyšok môžu predstavovať výpadky príjmov z vlastnej činnosti. (Pri výpočte sme vychádzali z očakávaných príjmov a vzťahli sme k nim alikvótny výpadok, ktorý bol zaznamenaný v krízovom období 2009-2010. Okamžitý výpadok príjmov v r. 2020 zatiaľ nebol vyčíslený).

Tieto výpadky navrhujeme čiastočne vykryť:

- Z verejných zdrojov v podobe priamej podpory formou úpravy existujúcich dotačných mechanizmov (tzv. repurposing) a zriadením nových dotačných mechanizmov (matchingový fond, vytvorenia krízového fondu a jeho regrantingu s úlohou nezávislých nadácií, ale aj refundácií už vynaložených nákladov na humanitárne účely a opatrení v rámci „prvej pomoci“).
- Z verejných zdrojov v podobe nepriamej podpory formou niektorých úľav z dane z príjmu, ako aj štátnych záruk za úvery v bankách či niektorých administratívnych opatrení, ktoré zvýšia kvalitu a využiteľnosť verejných zdrojov v prostredí tretieho sektora.
- Systémovými opatreniami zameranými na úpravu prostredia uľahčujúcou príspevky zo súkromného sektora (charitatívna lotéria, nová úprava verejných zbierok, online zbierky, neziskový crowdfunding).

Celkový finančný dopad nižšie uvedených opatrení bude potrebné presnejšie odhadnúť a navrhuje sa vytvoriť pracovná skupina pozostávajúca z odborníkov z prostredia IFP, MF SR, MPSVaR, MV, Úradu splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti a MŠVaV s cieľom presnejšie kvantifikovať jednotlivé opatrenia.

2.1. Návrhy opatrení – priama podpora z verejných zdrojov

A. Opatrenia reagujúce na výpadky príjmov MNO počas výnimočného stavu v období pandémie COVID-19 (marec-máj 2020).

Č.	Opatrenie	Účel
2.1.1	Upraviť použitie dotácií na účely týkajúce sa aktivít v rámci koronakrízy, zmena aktivity pri zachovaní účelu.	Vyjsť v ústrety organizáciám, ktoré pomohli v čase akútnej krízy zabezpečiť pomoc v komunitách a ohrozených cieľových skupinách a pomohli spoločnosti zmierniť následky a použili na to prostriedky z u pridelenej dotácie. Bez nároku na zmeny v rozpočte.
2.1.2	Dotácia na zvýšené náklady súvisiace s pandemiou (ochranné prostriedky, dezinfekcia,)	Kompenzovať už vynaložené výdavky z rezerv organizácií v odhadovanej výške dodatočných rozpočtových zdrojov vo výške \$10 mil.€
2.1.3	Prvá pomoc. Čiastočná úhrada nákladov za nájmy priestorov podobne ako pre podnikateľov	Kompenzovať súčasný výpadok príjmov neziskových organizácií spôsobený korona krízou od 12.3.2020 a výnimočným stavom
2.1.4	Prvá pomoc. Úprava opatrení vlády na podporu podnikateľov na zachovanie zamestnanosti tak, aby sa týkala aj MNO.	Kompenzovať súčasný výpadok príjmov neziskových organizácií spôsobený korona krízou od 12.3.2020 a výnimočným stavom
2.1.5	Zriadenie prekleňovacieho fondu pre výpadky z EÚ zdrojov, ktoré už sú pre MNO zazmluvnené do času, kedy štát bude schopný procesovať zmeny a ŽOPky.	Kompenzovať súčasný výpadok príjmov neziskových organizácií spôsobený korona krízou od 12.3.2020 a výnimočným stavom

B. Opatrenia reagujúce na budúce výpadky príjmov MNO spôsobené očakávaným poklesom ekonomiky v r. 2020 a následnej recesie.

2.1.6	Politický záväzok významných rezortov z hľadiska dotácií pre neziskový sektor nekrátiť čerpanie dotácií (MŠVaV, MPSVaR MK, MV, MZV, MPaV, ÚV, MS, MZ)	Udržať výšku dotácií z roku 2019 aj v r. 2020 v zmysle schváleného štátneho rozpočtu a neznížiť plánované rozpočtované prostriedky
2.1.7	Predĺženie čerpania dotácií do 31/03/2021, vrátane výdavkov na mzdy	Udržať výšku dotácií z roku 2019 (neznížiť rozpočtované prostriedky) a umožnením ich čerpania
2.1.8	Vytvorenie nového špeciálneho dotačného mechanizmu, pričom prerozdelenie sa ponechá na nadácie po vzore Nórskeho finančných mechanizmov + nutnosť zákonne upraviť možnosť regrantingu a zodpovednosti nadácií, ktoré regranting dotácií budú poskytovať	Kompenzovať očakávaný budúci výpadok (2021) príjmov občianskeho sektora z asignácie a darov PO a FO. Odhadovaný rozpočtový náklad: 7 + 7 mil €

2.2. Návrhy opatrení – nepriama podpora z verejných zdrojov

Opatrenia reagujúce na súčasné výpadky príjmov MNO počas výnimočného stavu v období pandémie COVID-19 (marec-máj 2020).

2.2.1	Upraviť podmienky štátnych záruk za úvery v bankách, aby ich mohli čerpať aj MNO	Podpora sociálneho podnikania
2.2.2	Zníženie daňového základu formou odpisu hodnoty vecných darov resp. plnenia podnikateľov pre na humanitárny účel (odpočítateľnú položku)	Ex post symbolicky oceniť darcov zo súkromného sektora, ktorí pomohli finančným príspevkom počas Covid-19 krízy - verejnoprospešný účel - humanitárna pomoc.
2.2.3	Odloženie/zrušenie platenia odvodov za zamestnancov ako majú podnikatelia (prípadne nie len dočasne, ale trvalo znížiť pre MNO)	Kompenzovať súčasný výpadok príjmov neziskových organizácií spôsobený korona krízou od 12.3.2020 a výnimočným stavom
2.2.4	Zníženie daňového základu za r. 2020 a 2021 cez odpočítanie časti hodnoty peňažných darov napríklad cez navýšenie stropu pre charitatívnu reklamu	Zvýhodniť darcov z radov ekonomicky aktívnych subjektov, ktorí prispievajú na činnosť organizácií vo vybraných verejnoprospešných účeloch.
2.2.5	Zrušenie stropu pre zdanenie vedľajších príjmov MNO	Kompenzovať očakávaný budúci výpadok príjmov neziskových organizácií spôsobený ekonomickým prepadom v r 2020.

2.3. Návrhy systémových opatrení – priama podpora z verejných zdrojov

Opatrenia, ktoré majú systémový charakter a zároveň reagujú aj na očakávané **budúce výpadky príjmov MNO** spôsobené očakávaným poklesom ekonomiky v r. 2020 a následnej recesie.

2.3.1	Plošná nárokovateľná dotácia pre oprávnené právnické osoby napríklad vo výške 20% priemerného rozpočtu za posledné 3 roky, pričom by sa o ňu mohli uchádzať MNO, pôsobiace v prioritných oblastiach (podľa priorít strategického plánu Slovenska), ktoré fungujú viac ako 10 rokov s ročným rozpočtom nad 100 tis. €, prípadne menšie organizácie (tam by už boli prísnejšie kritériá pre podporu)	Systémové opatrenie podpory občianskeho sektora v zmysle PVV. Odhadovaný rozpočtový náklad: 20 mil €
-------	---	---

2.4. Návrhy systémových opatrení – nepriama podpora z verejných zdrojov

2.4.1	<p>Matchingový fond určený pre organizácie pôsobiace v prioritných oblastiach (podľa priorít strategického plánu Slovenska) a spĺňajúcich dodatočné podmienky pre štruktúru, pomery a veľkosť súkromných zdrojov, tak aby bola garantovaná autonómnosť a samosprávnosť a verejný záujem organizácie. Určené pre väčšie organizácie s preukázanými výsledkami a trvaním viac ako 3 roky a rozpočtom viac ako 100 tis. €. V režime ako 2%, teda reportovať sa budú väčšie sumy a nebude v režime dotácií.</p>	<p>Kompenzovať očakávaný výpadok budúcich príjmov v r. 2021 u mimovládnych neziskových organizácií spôsobený ekonomickým poklesom v r 2020.</p> <p>Odhadovaný rozpočtový náklad: 10 mil €</p>
2.4.2	<p>Spustenie charitatívnej lotérie v spolupráci so štátom</p>	<p>Systémové opatrenie podpory občianskeho sektora v zmysle PVV</p>
2.4.3	<p>Vytvorenie možnosti inštitucionálneho financovania z dotácií jeho oddelenie od projektového financovania. Umožnenie viacročného financovania plus možnosť vytvoriť si finančnú rezervu pre organizácie poskytujúce služby. Podpora platforiem a kapacít organizácií podieľajúcich sa na tvorbe a revízii verejných politík.</p>	<p>Systémové opatrenia podpory občianskeho sektora v zmysle PVV.</p>
2.4.4	<p>Zjednodušenie režimu verejných zbierok a úprava online zbierok pre MNO. Súčasná úprava je neadekvátna digitálnej dobe a vyžaduje debyrokratizáciu. Povoľovanie zbierok je nefunkčné a formálne. Online zbierky je nutné vyjasniť a odstrániť nejasnosti daňové a právne.</p>	<p>On-line darcovstvo a crowdfunding budú nabrať na význame v post-Covid období. Uvoľňujú zdroje pre menšie aktivity, dôležité svojou pružnosťou a flexibilitou. Dôležité aj v rámci digital first stratégie ako aj pre sociálne inovácie.</p>

2.5. Ďalšie opatrenia

Vyššie uvedené návrhy systémových opatrení predpokladajú aj ďalšie opatrenia ako sú napr.:

- Určiť priority pre dlhodobý rozvoj spoločnosti a voči nim vytvoriť **dlhodobý mechanizmus finančnej podpory neziskového sektora** ako aktéra prispievajúceho voči týmto prioritám a alokovať na túto podporu rôzne zdroje (priamo i nepriamo). Z rozpočtovej kapitoly 642001 plynú formou bežných transferov pre občianske združenia, nadácie a neinvestičné fondy ročne okolo 110 mil. € pričom drvivú väčšinu predstavujú dotácie pre uznané športové zväzy (futbalu, hokeja, tenisu) ako aj profesných komôr a zväzov. Pre neziskový sektor v podobe dobrovoľných, komunitných, občiansky zdola organizovaných združení, nadácií a neziskoviek ide z uvedenej kapitoly odhadom €10-15 miliónov zo všetkých rezortov. Tento fakt by bolo vhodné zohľadniť pri nastavovaní dotačných schém.
- Odstrániť prebytočnú **byrokraciu, formalizmus a administratívnu záťaž** spojenú s čerpaním a reportovaním EŠIF a podporiť tak rozvoj neziskového prostredia, ktoré dlhodobo trpí často šikanóznymi požiadavkami prebujnej byrokracie a čerpanie fondov EÚ je pre mnohé organizácie priam likvidačné. Na tento problém upozorňuje Úrad splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti už od r. 2011 pričom súčasťou riešenia je využívanie funkčných mechanizmov prerozdelenia malých grantov pomocou nezávislých, grantových nadácií, ktoré dlhodobo na Slovensku pôsobia na národnej i komunitnej úrovni.
- Vytvoriť a v spolupráci s dobrovoľníckymi centrami realizovať programy **priamej štátnej podpory dobrovoľníctva** na národnej i regionálnej úrovni a strategicky rozvíjať tento priestor socializácie mladých ľudí a zároveň posilňovania kohézie spoločnosti.
- Vytvoriť a realizovať program **rozvoja, testovania a prenosu sociálnych inovácií** do verejných služieb s účasťou neziskových organizácií, start-upov a samospráv nad rámec úzko orientovaných programov sociálneho podnikania.
- Zmeniť dotačnú politiku tak, aby bolo možné podporovať aj **organizačný rozvoj a budovanie kapacít** neziskových organizácií a poskytovať podporu s využitím existujúcich a overených sprostredkovateľských mechanizmov z prostredia vyššie spomenutých nezávislých grantových nadácií.
- Zmeniť rozpočtové pravidlá verejnej správy tak, aby neziskové organizácie mohli čerpať **viacročnú podporu** na svoje programy a aktivity a odstrániť formalizmus a nadbytočnú administratívu pri preukazovaní čerpania a úzko projektové nastavenie. Reputácia miestnych združení je ľahko overiteľná a je najlepšou garanciou zmysluplnosti použitia verejných prostriedkov, než úzko a detailne nastavené projektové formuláre, ktoré neumožňujú pružnosť reagovať na miestne a meniace sa potreby.
- **Zrovnoprávniť poskytovateľov verejných služieb** tak, aby neziskoví poskytovatelia mali rovnaký prístup k zdrojom a neboli diskriminovaní (princíp, peniaze nasledujú klienta, nie naopak, alebo klient platí).
- Posilniť **kapacity Úradu splnomocnenca vlády pre ROS** so zameraním na rozvoj prostredia priaznivého pre občiansku spoločnosť.
- Cieľavedome rozvíjať **kompetencie verejnej správy** pre porozumenie neziskového sektora a participácie a rovnako zamerať podporu na **posilnenie kapacít neziskových organizácií pre účasť na tvorbe a monitoringu verejných politík**.

3. COVID-19 a príspevok tretieho sektora

Prebiehajúca pandémia Covid-19 sa prejavila okrem negatívnych dopadov na spoločnosť aj v podobe **zvýšenej a pružnej aktivity občianskeho sektora**. Stovky, možno tisícky mimovládnych organizácií a občianskych iniciatív pomáhali zvládať situáciu a zmierňovať následky pandémie čím prispievali k celkovej spoločenskej kohézii a odolnosti spoločnosti v nepriaznivej situácii. Presmerovali svoje prebiehajúce projekty, finančné a ľudské rezervy, aby pomohli v oblasti svojho pôsobenia. Začali sa medzi sebou koordinovať, komunikujú s krízovými štábmi a predkladajú im odporúčania na základe svojej znalosti terénu a zahraničných dobre fungujúcich príkladov. Nižšie uvedené nie sú zďaleka všetky prípady mimovládnych organizácií, ktoré sa aktivizovali:

- Slovenské nadácie **poskytli viac ako 6 miliónov eur** najmä zdravotníckym zariadeniam a ľuďom v núdzi.
- Najväčšia iniciatíva **Kto pomôže Slovensku** vyzbierala a distribuuje materiál v hodnote 1,2 milióna eur do zdravotníckych, seniorských zariadení a marginalizovaných rómskych komunit.
- Na krízu sa zameralo niekoľko **dobrovoľníckych organizácií a iniciatív**: [Dobrovoľná požiarňa ochrana SR](#), [Slovenský Červený kríž](#), [Slovenská katolícka charita](#), [Skautská služba](#), [slovensko.help](#), [smepripraveni.sk](#), a umiestňovanie dobrovoľníkov prebieha aj cez dobrovoľnícke centrá.
- Mimovládne organizácie prevádzkujú **linky dôvery**, na ktoré sa obracia násobne viac ľudí: [Nezábudka](#), [Linka detskej istoty](#), [Linka detskej dôvery](#), [dobralinka.sk](#), [chcemsazabit.sk](#), [nenormalne.sk](#), SOS linka Aliancie žien, senior linky [Fóra na pomoc starším](#) a [Post bellum](#).
- **Týraným ženám a deťom** pomáhajú [Centrum Sniečko](#) (Nitra), [MyMamy](#) (Prešov), [OZ Žena v tiesni](#) (Martin).
- V sociálnej oblasti pôsobia [Nezávislá platforma SocioFórum](#), [Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením](#), [Alternatíva – centrum nezávislého života](#), [Centrá včasnej intervencie](#), [Návrat](#).
- Na ľudí s rôznymi ochoreniami a znevýhodneniami sa zameriavajú [Centrum MEMORY](#), Denný stacionár [RABAKA](#), [Denné stacionárne centrum Arcidiecéznej charity](#), Tenenet, Slovenská spoločnosť pre spina bifida a/alebo hydrocefalus, Autistické centrum Andreas, Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR, [Organizácia muskulárnych dystrofiíkov v SR](#), OZ Nepočujúce Dieťa, Liga proti rakovine.
- **Ministerstvu školstva** pomohli webstránku [www.ucimenadialku.sk](#) spustiť Centrum inkluzívneho vzdelávania Inkluzcentrum, To dá rozum, LEAF, Komenského inštitút, Deti nepočkajú spolu so Slovenskou komorou učiteľov, Inštitútom vzdelávacej politiky a Pedagogickou fakultou Univerzity Mateja Bela a niektoré z nich pod vedením organizácie Indícia pripravujú **pre RTVS reláciu Školský klub – hodinka z triedy bez kriedy**.
- Rôzne formy **distančného vzdelávania zaviedli a rozšírili aj** Domka, Laura, Slovenská debatná asociácia, AMAVET, OpenLab, [Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu](#), DO Fénix, Slovenský skauting, Zväz skautov maďarskej národnosti, INEX, [eRko](#), Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže, Slovenská evanjelická mládež, LEAF, Trojsten, [Vičatá](#), Junior Achievement Slovensko, [Lepšia geografia](#), [Zmudri](#) a na vzdelávacie potreby v marginalizovaných rómskych komunitách reagujú aj [Človek v ohrození](#), EduRoma, Teach for Slovakia či ETP.
- **Na prevenciu v marginalizovaných rómskych komunitách** vznikla kampaň [Korona te mere!](#), za ktorou sú organizácie Zdravé regióny, Človek v ohrození a Bystriny.
- **Materiálnu pomoc v marginalizovaných rómskych komunitách** sprostredkávajú aj [Človek v ohrození](#), Cesta von, ETP Slovensko, Arcidiecézna charita Košice, [Centrum komunitného organizovania](#).
- Mimo marginalizovaných rómskych komunit **sa ohrozeným mladým ľuďom priamo v teréne** venujú Mládež ulice, KASPIAN, Detský fond SR, Uliť, Ichtys, Jeden rodič či STORM.
- **Ľuďom bez domova** sa venujú [Vagus](#), [Stopa Slovensko](#), [DePaul](#), [Equita](#), [Arcidiecézna charita Košice](#), Proti prúdu (vydavateľ [Nota Bene](#)), Oáza Košice a desiatky ďalších.
- **Poradenstvo a pomoc cudzincom**, ktorí sú z rôznych dôvodov na Slovensku, poskytujú [Mareena](#), [Nadácia Milana Šimečku](#), [Centrum pre výskum etnicity a kultúry](#), [Nitrianska komunitná nadácia](#), [Liga za ľudské práva](#), [Marginal](#) a [Slovenská katolícka charita](#).

4. Čo iné ponúka tretí sektor Slovensku vo všeobecnosti?

- **Sociálne inovácie.** Mimovládny neziskový sektor predstavuje skúšobné laboratórium sociálnych inovácií. Iniciatíva spravidla prichádza spontánne, zdola, vďaka bezprostrednému kontaktu mimovládnych aktérov so situáciou, za ktorej riešenie spravidla zodpovedá inštitúcia verejnej správy. Uskutočňujú pilotné projekty v reálnych podmienkach, ktorých úspešnosť či neúspešnosť môže vyhodnotiť inštitúcia verejnej správy a získať tak potrebnú spätnú väzbu pre ich aplikáciu, zdokonalenie alebo odmietnutie. Oblasť je bezpočet – od komunitného rozvoja, komunitných centier, materských centier, nízkoprahových centier, street-worku, dobrovoľníckych centier, služieb pre deti a mládež so špecifickými potrebami, až po rómske komunitné centrá, mikro-pôžičky a sporiace programy, mentorské a podporné programy a mnohé ďalšie.
- **Poskytovanie verejných služieb.** Mimovládne neziskové organizácie prinášajú do verejného sektora služby súťaž, nové impulzy a hodnoty. Hoci nie sú schopné pokryť potreby klientov plošne, riešia často nové potreby cieľových skupín, pre ktoré štandardná prax ešte nezareagovala kvôli zotrvačnosti praxe. Vyplňajú priestor potrieb, ktoré nerieši trh a v ktorých následne zlyháva z rôznych dôvodov aj štát – či už kvôli príliš veľkým okám sociálnej siete a veľkej rôznorodosti potrieb alebo kvôli zlyhaniu verejného sektora v akcieschopnosti a efektívnosti.
 - ☞ Zmeny na trhu práce, v štruktúre práce ako aj spôsobe vykonávania práce vytvoria nové nároky aj na verejné služby v oblasti vzdelávania, sociálnej sféry, zdravotníckej starostlivosti a prevencie s prihliadnutím na ľudí so špeciálnymi potrebami a skupinami ohrozenými chudobou a sociálnym vylúčením. Neziskové organizácie popri poskytovaní služieb sú zároveň cenným zdrojom informácií z terénu pre prax a pre verejnú správu.
 - ☞ Overovanie nových služieb v kontexte predpokladaných systémových zmien.
- **Kontrola moci, nastavovanie zrkadiel verejnému sektoru, stráženie demokratickej praxe, zosilňovanie hlasu marginalizovaných skupín.**
 - ☞ Slovensku hrozí v prípade scenára rozpadu EÚ a nárastu populizmu ohrozenie demokratickej formy spravovania. Občiansky sektor pôsobí ako tlmiaci prvok nedemokratických trendov, upozorňuje na konšpirácie, odhaľuje neobčianske aktivity ako aj citlivo reaguje na politickú sféru, keď táto prekračuje svoje právomoci a pravidlá.
 - ☞ Aj pri štandardnom vývoji, v rámci EU, kvalita demokracie je spoločné dobro, o ktoré sa máme zodpovednosť usilovať všetci. Občianskej organizácie si to kladú za cieľ aj v „dobrych“ časoch. O demokraciu sa treba starať každodenne. Prístup k informáciám, prístup k spravodlivosti, prístup k rozhodovaniu sa majú neustále overovať a rozvíjať v praxi, inak budú chradnúť.
 - ☞ Verejné politiky ako Iniciatíva pre otvorené vládnutie, Lisabonská zmluva, Biela kniha o Európskom riadení, ECOSOC, Aarhuský dohovor
- **Repertoár alternatívnych postupov v oblasti verejnej politiky.** Ponúka priestor hľadania alternatív a variantov riešení vo verejných politikách a pomáha tak cibriť výber a robiť informovanejšie rozhodnutia.
 - ☞ Predpokladané dopady krízy si vyžadujú v nasledujúcich rokoch nové verejné politiky, ktoré bude potrebné pripraviť a odkomunikovať v krátkom čase. Čím lepšie zapojenie verejnosti aj v podobe neziskových organizácií na ich tvorbe, či príprave, tým väčšia šanca ich spoločenskej akceptácie ako aj ich kvality.

- ☞ Aj počas vrcholiacej korona-krízy organizácie neziskového sektora prichádzali s množstvom odporúčaní pre verejné politiky na základe priamej skúsenosti so situáciou v teréne. Aj keď nemuseli byť vždy tieto odporúčania realizovateľné, štát tak mal k dispozícii „intelligence“, ktorá sa mu ponúkala zadarmo a spontánne.
- **Zdroj a nástroj podpory.** Neziskové organizácie – hlavne nadácie, ale aj iné právne formy sú zároveň aj finančným zdrojom pre iné organizácie a jednotlivcov. Celkový objem poskytnutých príspevkov a darov neziskovými organizáciami iným subjektom predstavuje cca 100 mil EUR (2018).

5. Čo iné môže štát pre tretí sektor urobiť? Prejavenie vôle k ozdraveniu vzťahu z makro-pohľadu.

Z hľadiska politiky štátu voči tretiemu sektoru je žiadúce jasné a zreteľné prihlásenie sa k podpore občianskej spoločnosti a podpore sektora organizácií občianskej spoločnosti ako kľúčového partnera pre posilňovanie vnútornej kohézie a odolnosti našej spoločnosti.

Štát by mal jednoznačne odmietnuť stigmatizáciu a útoky na neziskové organizácie, ktoré sa venujú obhajobe verejných záujmov v rôznych oblastiach a vstupujú do verejnej diskusie. Štát by mal tiež artikulovať ako chce občiansku spoločnosť podporovať a vyzvať súkromný sektor tiež k zvýšenej spolupráci a podpore neziskového sektora.

Stratégia podpory občianskej spoločnosti zo strany štátu by mala vychádzať z **kombinácie podpory neziskového sektora systémovými opatreniami a opatreniami rozvíjajúcimi príspevok neziskového sektora pre priority štátu.**

Pod systémovými opatreniami sa myslia také opatrenia, ktoré majú dlhodobý a strategický význam pre tretí sektor ako sú napr. inštitucionálny rozvoj, podpora infraštruktúry tretieho sektora, podpora dialógu a priestorov pre dialóg, podpora organizačných kapacít pre vzdelávanie, sieťovanie a učenie sa, podpora národného dobrovoľníckeho programu, vytvorenie mechanizmov podpory neziskového prostredia formou regratingu, alebo aj administratívne zmeny v pravidlách čerpania verejných zdrojov, debyrokratizácia a odstránenie formalizmu z reportovania a pod.

Pod podporou príspevku neziskového sektora pre priority štátu sa myslí podpora komparatívne silných dispozícií neziskového sektora v rámci **rozvojových priorít štátu** v post-Covid a post-industriálnom kontexte (strategický plán štátu, Agenda 2030 – SDGs a pod.). Týka sa pôsobenia orgniazácií a iniciatív občianskej spoločnosti v téme sociálnych inovácií, podpory ohrozených a zraniteľných cieľových skupín, intervenciách v oblastiach prioritného záujmu (ochrana právneho štátu, mentálne zdravie, bezdomovectvo, demografická zmena, znižovanie vertikálnych disparít vo vzdelávaní, komunitný rozvoj v MRK, a i.).

6. Ekonomika tretieho sektora

Aktíva neziskového sektora slúžiaceho domácnostiam (NISD) sa pohybujú na úrovni **827 mil. EUR** (2019). V tomto čísle sa nachádzajú okrem občianskych združení, nadácií a neziskových organizácií aj profesné komory, spoločenstvá vlastníkov bytov, cirkevné organizácie, politické strany či organizácie so zahraničným prvkom.

Neziskový sektor už očistený o organizácie, ktoré do neho vecne nepatria (ako politické strany či profesné komory) je ako celok financovaný približne z tretiny z verejných zdrojov (vrátane 2% z dane, dotácií zo štátneho rozpočtu i z verejných rozpočtov samospráv, VÚC), z tretiny z darov od PO/FO, a zahraničia a z tretiny z príjmov z vlastnej činnosti.

Podiel zahraničných zdrojov predstavuje cca 8% celkových príjmov neziskového sektora a sú to legitímne zdroje. Podiel asignácie na celkových príjmoch neziskového sektora predstavuje viac ako 10% a sú to významné zdroje z hľadiska ich pružnosti a administratívnej jednoduchosti.

Súkromné zdroje v podobe darov pochádzajú hlavne z príspevkov a zbierok, z ktorých mnohé sa posúvajú čoraz viac do online priestoru. Dary korporácií sú pre neziskový sektor veľmi dôležité a prispievajú k prijímaniu spoluzodpovednosť súkromného sektora za stav našej spoločnosti.

Dotácie zo štátneho rozpočtu predstavujú **približne 100 mil. €** z ktorých väčšine tečie do športu a profesných komôr a zamestnávateľských združení. Výrazná menšina (cca 20 mil€) tečie do občianskej spoločnosti v podobe príspevkov a dotácií pre autentické neziskové organizácie pôsobiace zdola, s dobrovoľníkmi, s podporou zo strany súkromných darcov, väčších i menších, a riešiacie otázky verejného záujmu v komunitách a oblastiach či cieľových skupinách, kde vznikajú nové potreby. Dotácie z miestnych rozpočtov a VÚC sa odhadujú na 60-70 mil. €.

Tretí sektor je aj významným zdrojom podpory. Neziskové organizácie – hlavne nadácie, ale aj iné právne formy sú zároveň aj **finančným zdrojom pre iné organizácie a jednotlivcov**. Celkový objem poskytnutých príspevkov a darov neziskovými organizáciami iným subjektom predstavuje cca **100 mil EUR** (2018).

PRÍLOHA – PODKLADY K ANALÝZE EKONOMICKO-FINANČNÝCH DOPADOV PANDÉMIE COVID-19 NA TRETÍ SEKTOR

Východiská

- Ide o hrubé a zjednodušené modelovanie vychádzajúce zo skúsenosti dopadmi finančnej krízy na finančnú výkonnosť neziskového sektora. Parametre môžu mať inú dynamiku pričom predpokladané zdvojnásobenie ekonomického prepadu nemusí znamenať lineárne zdvojnásobenie odhadovaného dopadu.
- Finančná kríza v r. 2008-2009 spôsobila prepád HDP Slovenska o 4,7%. Napriek rozdielnostiam medzi dnešnou krízou a vtedajšou, môžeme z uvedeného parametru vychádzať a na jeho základe odhadovať dopady na neziskový sektor, ktoré môže spôsobiť podobný prepád ekonomickej výkonnosti v r. 2020. V prípade, že prepád HDP v r. 2020 bude vyšší, vychádzame z pomerného navýšenia dopadov.
- Dopady finančnej krízy z r. 2008-2009 na neziskový sektor v r. 2010-2012 boli rozložené čase. Niektoré sa prejavili hneď nasledujúci rok po zasiahnutí Slovenska krízou, t.j. v r. 2010 ([asignácia dane](#), príjmy z vlastnej činnosti, poskytnuté dary a príspevky neziskovými organizáciami), iné (napr. výpadok súkromných darov a dobrovoľníkov) až v r. 2011 pričom doznievanie krízy v neziskovom sektore trvalo do r. 2012.
- Odhady [Rady pre rozpočtovú zodpovednosť \(30.4.\)](#) a NBS k rozsahu ekonomického prepadu Slovenska v dôsledku krízy Covid-19 sa pohybujú od -1,5% po 12%. Vyúhodiskom pre túto analýzu sú dva scenáre -5% a -10% pokles HDP v r. 2020 s predpokladaným nenulovým rastom v r. 2021.
- Údaje vychádzajú z databáz Štatistického úradu SR, Národnej banky Slovenska, Štátnych záverečných účtov SR a Inštitútu finančnej politiky (MF SR)

SCENÁR 1: ZNÍŽENIE HDP SLOVENSKA O 5%.

Dopad na neziskový sektor - vybrané ukazovatele

☞ Asignácia	-€13 mil.
☞ Dary PO a FO	-€11 mil.
☞ Príjmy z vlastnej činnosti	-€30 mil.(?)
☞ Dotácie zo ŠR	?
☞ Zamestnanosť	?
☞ Neziskový sektor ako zdroj	- €26 mil.

Asignácia

Predpokladaný výpadok príjmov z asignácie právnických osôb a fyzických sa odhaduje na 18% (v prípade PO -22%, a FO -12%) čo predstavuje v absolútnom vyjadrení výpadok €13,1 mil.

Dary PO a FO a zo zahraničia

Príjmy neziskového sektora z darov PO, FO a zo zahraničia predstavovali v r. 2009 €128 mil pričom v r. 2010 bol zaznamenaný 4% nárast a v nasledujúcom roku 2011 pokles o 4%. Dá sa predpokladať, že darcovstvo zareagovalo na krízu zvýšenou aktivizáciou. Pri analogickej situácii v r. 2020-2021 by sme mohli očakávať výnosy z darov na úrovni r. 2018 (posledný známy údaj zo štatistiky) vo výške €278 mil. pričom v r. 2021 by 4% prepád mohol predstavovať -€11,1 mil..

Príjmy z vlastnej činnosti

Príjmy z vlastnej činnosti predstavovali na základe prepočtov Murray Svidroňovej z UMB sumu €237 mil. v r. 2009, pričom pokles v r. 2010 predstavoval -15% (€34 mil.). Údaje za r. 2018 či 2019 nie sú k dispozícii, pričom ak za východiskovú hodnotu použijeme čiastku €200 mil. tak, odhadovaný 15% pokles predstavuje €30 mil.

Dotácie zo štátneho rozpočtu (mimo rozpočtov obcí a VÚC)

Rozpočtová kapitola Bežné transfery v ekonomickej klasifikácii 642001 – transfery občianskym združeniam, nadáciám a neziskovým organizáciám uvádza v r. 2009 sumu dotácií na úrovni €75,6 mil. pričom v r. 2010 došlo k 26% navýšeniu na čiastku €95,9 a v r. 2011 opäť o 28% na čiastku €122,8 mil. Z uvedeného vyplýva, že dopady finančnej a ekonomickej krízy boli čiastočne tlmené vládou cez dotačné tituly. V prípade extrapolácie takéhoto postupu na obdobie 2020-2021 a vychádzajúc zo sumy €110,9 mil. ako celkového objemu dotácií v tejto rozpočtovej kapitole v r. 2018 (posledný dostupný údaj) tak, 20% navýšenie v r. 2021 by predstavovalo €22 mil. a 10% navýšenie v r. 2022 by predstavovalo €13 mil.

Zamestnanosť

Zamestnanosť v neziskovom sektore v r. 2009 prepočítaná na FTE predstavovala 24,4 tisíc osôb pri celkovom počte 54 tisíc zamestnancoch. Dopad krízy sa v prepade zamestnancov neprejavil, počet zamestnancov r. 2010 prepočítaný na FTE bol 25,5 a v r. 2011 28 tisíc, stúpili však počty zamestnancov na dohodu. Celkový počet zamestnancov v neziskovom sektore predstavoval v r. 2011 51 tisíc a v r. 2012 už 92 tisíc, hoci FTE bolo 28 tisíc resp. 44 tisíc. Odhad dopadu korona krízy na zamestnanosť je vzhľadom k inej povahe krízy odhadnúť. V r. 2018 bolo v neziskovom sektore zamestnaných 43 tisíc osôb (v prepočte na FTE 39 tis.), čo potvrdzuje stagnáciu zamestnanosti v neziskovom prostredí.

Neziskové organizácie ako zdroj podpory

V r. 2009 poskytli neziskové organizácie a nadácie iným subjektom príspevky a dary vo výške €85 mil. pričom v r. 2010 nastal 26% a v r. 2011 nasledoval 8% pokles. Avšak v r. 2012 už bol zaznamenaný 16% nárast. V r. 2018 (posledné známe údaje) neziskové organizácie poskytli €101 mil. v podobe príspevkov a darov pre iné právnické a fyzické osoby. Pri očakávanom 26% poklese v r. 2020 hovoríme o mínus €26 mil..

SCENÁR 2: ZNÍŽENIE HDP SLOVENSKA O 10%.

Dopad na neziskový sektor - vybrané ukazovatele

Asignácia	-€34,6 mil.
Dary PO a FO	-€22,2 mil.
Príjmy z vlastnej činnosti	-€60 mil.(???)
Dotácie zo ŠR	?
Zamestnanosť	?
Neziskový sektor ako zdroj	- €53 mil.

Asignácia

Predpokladaný výpadok príjmov z asignácie právnických osôb a fyzických sa odhaduje na 36% (v prípade PO -44%, a FO -24%) čo predstavuje v absolútnom vyjadrení výpadok €34,6 mil.

Dary PO a FO a zo zahraničia

Príjmy neziskového sektora z darov PO, FO a zo zahraničia predstavovali v r. 2009 €128 mil pričom v r. 2010 bol zaznamenaný 4% nárast a v nasledujúcom roku 2011 pokles o 4%. Dá sa predpokladať, že darcovstvo zareagovalo na krízu zvýšenou aktivizáciou. Pri analogickej situácii v r. 2020-2021 by sme mohli očakávať výnosy z darov na úrovni r. 2018 (posledný známy údaj zo štatistiky) vo výške €278 mil. pričom v r. 2021 by 8% prepád mohol predstavovať -€22,2 mil..

Príjmy z vlastnej činnosti

Príjmy z vlastnej činnosti predstavovali na základe prepočtov M. Murray Svidroňovej z UMB sumu €237 mil. v r. 2009, pričom pokles v r. 2010 predstavoval -15% (€34 mil.). Údaje za r. 2018 či 2019 nie sú k dispozícii, pričom ak za východiskovú hodnotu použijeme čiastku €200 mil. tak, odhadovaný 30% pokles predstavuje €60 mil.

Dotácie zo štátneho rozpočtu (mimo rozpočtov obcí a VÚC)

Rozpočtová kapitola Bežné transfery v ekonomickej klasifikácii 642001 – transfery občianskym združeniam, nadáciám a neziskovým organizáciám uvádza v r. 2009 sumu dotácií na úrovni €75,6 mil. pričom v r. 2010 došlo k 26% navýšeniu na čiastku €95,9 a v r. 2011 opäť o 28% na čiastku €122,8 mil. Z uvedeného vyplýva, že dopady finančnej a ekonomickej krízy boli čiastočne tlmené vládou cez dotačné tituly. V prípade extrapolácie takéhoto postupu na obdobie 2020-2021 a vychádzajúc zo sumy €110,9 mil. ako celkového objemu dotácií v tejto rozpočtovej kapitole v r. 2018 (posledný dostupný údaj) tak, 20% navýšenie v r. 2021 by predstavovalo €22 mil. a 10% navýšenie v r. 2022 by predstavovalo €13 mil.

Zamestnanosť

Zamestnanosť v neziskovom sektore v r. 2009 prepočítaná na FTE predstavovala 24,4 tisíc osôb pri celkovom počte 54 tisíc zamestnancoch. Dopad krízy sa v prepade zamestnancov neprejavil, počet zamestnancov r. 2010 prepočítaný na FTE bol 25,5 a v r. 2011 28 tisíc, stúpili však počty zamestnancov na dohodu. Celkový počet zamestnancov v neziskovom sektore predstavoval v r. 2011 51 tisíc a v r. 2012 už 92 tisíc, hoci FTE bolo 28 tisíc resp. 44 tisíc. Odhad dopadu korona krízy na zamestnanosť je vzhľadom k inej povahe krízy odhadnúť. V r. 2018 bolo v neziskovom sektore zamestnaných 43 tisíc osôb (v prepočte na FTE 39 tis.), čo potvrdzuje stagnáciu zamestnanosti v neziskovom prostredí.

Neziskové organizácie ako zdroj podpory

V r. 2009 poskytli neziskové organizácie a nadácie iným subjektom príspevky a dary vo výške €85 mil. pričom v r. 2010 nastal 26% a v r. 2011 nasledoval 8% pokles. Avšak v r. 2012 už bol zaznamenaný 16% nárast. V r. 2018 (posledné známe údaje) neziskové organizácie poskytli €101 mil. v podobe príspevkov a darov pre iné právnické a fyzické osoby. Pri očakávanom 52% poklese v r. 2020 hovoríme o mínus €53 mil.